

تورک یوردی

تورک ادبیاتلری مرکز هییتی طرفندره نشر اولونور

جلد ۴

تشرین ثانی ۱۹۲۶

نومرو ۲۳

صوفیانه سوره کی [۴]

قیزیلباش میداننده

دوشکونلک

«تورک یوردی» نك [نومرو - ۲۲، جلد - ۴] نسخه سنده «قیزیلباش میداننی» ایضاح ایدر کن اصلی میدانلرک مستقل بر موجودی ده «دوشکون میداننی» اولدیننی یازمشدق. شیمدی بو مستقل میداننی تصویر ایدر کن بعضی مقدماتك ذکر، وضعیتی حقیله قاورامق، ایچین لازمدر.

دوشکونلک میداننی، قیزیلباش ارکاننده «قدرت حقوقیه و جزائییه» سنك «قوة اجرائیه» سی ماهیتنی حائزدر. میدان، انواع عقوبات واشکنجه نك غریب بر صحنه سیدر. نیچون؟ قیزیلباشلقده حقوق نه در که اونك عدم ایفاسندن دوچار عقوبت و جزا اولسون؟

بو حقوقی صورت عمومیه ده خلاصه ایده لم:

آ - تعدد زوجات. ب - طلاق. ج - زنا. د - سرقت. ه - قتل. و - دده و میدان ارنلرینه یالان سویلك. ط - افشای «سر». ك - وقتنده باش او قوتماق. ل - پیر و او جاق حق [سنه ده یکر می سکر غروش] اوده مه مك. م - «آش» کناهندن مسئول اولماق. ن - اهل یزیده [اهل سنته] یول کو سترمك یعنی تأهل ایتك. ی - ایجابنده صوفی اخوانندن تعاون و تساندینی اسیر که مك. ایشته بو ماده لر ممنوعات عمومیه دن اولوب خلافتده حرکت ایدن مسئول و معاتب اولور.

بوندن باشقه بر طاقم تعامللرده وارددر . مثلاً بر قیزیلباش کوبنده اوقه ایله مال صاتیلماز انجق اولچك و « پای = اوق = سهم » ویا « صائی » ایله صاتیلیر؛ فقط اکثریا مبادله ایدیلیر .

فرضا کویده بر قویون کسپله جك . قاج کیشی آلا جق ایسه « كيك = سویهك = سوكانك » اوزرینه اول « اوق » [*] آتیلیر ، صوکره حیوان کسپیلیر . هر اوقك پائی کومه له نیر . صاحبیری طویلانییر . کیمکلرك تفریقنده بعضی پارچه لره داها فضله کیتمه سندن متولد بر اختلاف واقع اولورسه تکرار بر داها « کومه لره » اوق آتیلیر . قربانی کسن کیم ایسه : آرتق ، اکیك حلال اولسونمی ؟ نصیبکزه راضیمیسکزه ؟ دیر . آلانلرده : نوش جان .. حلال لقمه کز اولسون ! ده یه پائی آلوب چکیلیر .

کوزولیورکه بر قیزیلباش صوفیسی « أت » ك ایسته دیکی پارچه سنی آلمقده مختار دکلدر . قدر و قسمتی نه ایسه ، انجق اوئی آله بیله جکدر و بك آندردرکه ، بر فرد ، تك باشنه بر حیوان بوزازلایین و اوئی اونده یه سین ! چونکه أت لازمه ، أت ایسته یئر مشترک بر کومه حالنده استهلاک ایده جکلر و هر قویون کسیمنده کوی اوجاغنك ، دده سنك ده بر « پای » ی اوله جقدر و اوده قرعه یه داخلدر . فقط قیمتی اورته دن چیقار . شو حالده اکلایشیلیورکه تك باشنه نیه حیوان کسپلمز و نیچون « اوق » له پای آلینیر ! بر صوفیان کوینك بو صورتله باشلایان حیاتندن اکلایشیلیورکه هر استحصالده بر « حقوق عمومی » قیمتی وار و هر قیمتده ده اوجاغك بر « حق اشتراکی » موجود .

آرتق مکملآ اکلایه بیلیرزه (دده و اوجاق) دیسپلینی نیچون او قادر شخصی بر قدرت قدسیه یی حائزدر . بو انضباطده ، جمعیتك حقوق عمومی سی ده بر وظیفه تسانده تکمل ایتمش بولنه جقدر . بالطبع بو تسانده ضعف ایرات ایدنلر دوچار عقوبت اوله جقدر . چونکه آهنگ عمومی نك بقای انجق بو مؤیده ایله قائمدر .

[*] بوراده اوق = قرعه یرنده مستعملدر . آنادولوده بونك اسمی ده « نوکو » در .

آ . ب . ۶ . — نعد زوجهات؛ طموس، زنا

قیزیلباش و بکتابشی، قاریسی اولمکجه ویا (میداندن دوشکون) اولمکجه باشقه قادیله ازدواج ایدمهز . غریبدرکه بکتابشیلرده قاری — قوجه بر بابادن نصیب آلاماز . من غیر علم بر قاری قوجه بر بابادن نصیب آلمشلسه طلاق لازمدر . چونکه آرتق قاردهش اولمشلردر و فراشی غیر مشروع تلقی ایدیلیر . وبوندن طولایبدرکه بر بابا ویا ددهدن نصیب آلالر ، میدان کوره نلر . او مرشدک اولادلری عد ایدیلیر و بو اولادلره نکاح ده دوشمزر .

قیزیلباش میدانده دقت ایدیلیرسه کورولویورکه میدانه ، هر نه قادار (قاری — قوجه) برابر کیدیورسه ده حقیقته بو قاری — قوجه اوراده دیکر بر چفتک « کولکسی » اولارق کیرر . ارکک ، باشقه سنک قاریسنک قرده شلکی وقادین ده باشقه سنک قوجه سنک قارده شلکی اوله رق میدانه داخل اولورلر .

شو صورتله واقع اولان مواضعه ده بیله « شک » واقع اولدیغندن عمومیتله (صوفیان سورده ک) لرینک نصیب میدانده بر (مهمان دده) دعوت ایدیلیر و بو دده لر آیری آیری قاری وقوجه یه (تلقین نصیب) ایدر .

میدان ارکانک بوقوتلی انضباط وتأسسنه نظراً بعضی اشخاصک کرک قیزیلباش و کرک بکتابشیلک حقنده کی بک فحش انکیز اسناداتک آنجق عزویات ومفتریات قیلندن بر بهتان اولسی لازمدر . بو مؤسسه انضباطنک خارجنده واقع اولاجق تعدیات اخلاقیه وارسه بیله ، بو شخصی وعندی افعال قیجه نک مؤسسه یه اضافه سه هیچ لزوم یوقدر ؛ چونکه بو مؤسسه لک اجتماعی زمره سی خالص الدم تورکلر دز . تورک قومی ایسه تاریخ حیاتنک هیچ بردورنده « جمعیت فحشی » حالنده یاشامشدر . آنادولونک یاریسی همان بکتابشی اوجاغنه منسوب خالص الدم تورک اولدیغنی بیلمه ین و بو تورکلرک نه دن قیزیلباش قالدیغنی اکلامایان شخصیتلرک تورک قومنک اجتماعی اخلاقنک بویوک ناموسنی جهلاً لکله مک حقلری اولسه کرکدر .

بواضا حاتدن اکلایه بیلیرزکه قیزیلباشلر ، عائله اخلاقنی ، رهطی اخلاقنی موجود تورک جامعه سی ایچنده بر « مختاریت اخلاقیه » شکلنده تأسپسه ویا خود موجود

اخلاق مدنی واجتماعیسی بلا تحریف ادامه یه موفق اولمش زمره عد ایدیلسی لازمدر .

فی الحقیقه حقیقی متکامل و بر قیزیلباش میداننده «کوزجی» نک معناسی چوق یوکسکدر . میدانی ایضاح ایدرکن «میدان ضابطه سی» وظیفه سی یابان، «دم» ک تاثیر و تأثرندن یکانه مسئول اولان او ایدی .

میدان خارجنده ده (مؤنلر) آراسنده عینی وظیفه انضباطی اداره دن (کوزجی) دده مسئولدر .

بناءً علیه کفالت متسلسله ایله مع عائله نصیب ایمان آلان مؤنلرک ایچندن هر هانکی (ارکک وقادین) باشقه بر (قادین وارکک) ایله «چفت» اولورسه بو چفتلرک نکاحلری مفسوخ و طلاق واجبدر . «چفت» اولانلر (زانی وزانیه) دوشکون اولور . ایجابنده ده ازاله ایدیله جکدر . فقط بر مؤمنک ، غیر مؤمن (اهل سنت) ایله «چفت» اولدینی تحقق ایدرسه مطلقاً «ازاله» سی واجبدر . بو شدتلی جزا مؤمنک رضاسیله واقع اولدیغنه کوره در . بر مؤمن قادینه جبراً واقع اولان تسلطی دده یه «اوستمدن ایت کچدی» دیمکله افاده ایدر و بونک ایچین اصولی دائره سنده بر تزکیه دن سوکره (آلاجه دکنک) التندن کچیرمکله کناهی عفو ایدیلمش اولور .

مؤنلردن «چفت» اولانلر وارسه و بو (قادین - ارکک) بر دده دن نصیب آلملرسه (قارده شیه) کنه ایشله مش اولقله متهم و واجب الازاله اولور . آیری آیری دده دن نصیب آلانلر اولورسه کندی طلاقلرندن محروم و یکدیگریله نکاحه محکوم اولور؛ فقط بوقاری قوجه نصیبی دخی اولسه «میدان محبتدن»، کندی مرشدلرینک محبتدن محروم قاله جقلردر . ایشته بویله چفتلر تصفیة اخلاق ایچین (سورکون) جزاسنه دوچار اولورلر . کندی کویلرندن ، ایللرندن باشقه ایللره یوردلره «سیاحت آلوب» چیقار کیدرلر . یوقسه بر قیزیلباش ، کویندن چیقمه مق ایچین هر فداکارلنی یاغنی کوزه آلیر .

بر پرده ، او پرک اهلایسندن اولمایان یابانچی بر قیزیلباش مقیم کورورسه کنز

بیلیملیسکز که بو آدام کندی کوینک میداندن «سیاحت» امری آلمش بر (دوشکون در). قیزیلباش اولمایان قادیله ازدواج ایدنلرده عینی جزایه دوچار اولورلر . شوشرائط اخلاقیه آلتند بر (مختاریت اجتماعی) و بالنتیجه بر (عائله اخلاقی) تأسیسنه موفق اولان تورک قیزیلباش زمرد سی کندی میدان محبتلرنده بر (عربان سماعی) یا مقده هیچ بر محذور اخلاقیده کورمه مکده حقلی اوله بیلیرلر . بو عربان سماعده کوروله بیلن چپلاقلق بر قارده شک کورمسنه مساعده ایدیه بیلن چپلاقلقدن فضله برشیده دکدر . مع مافیه (میدان ارنلری) نک نظریه سنه کوره آجیق کورونمک نفسی کورلمک ایچین یکانه چاره در . کوتولک کیزلیلکده در . «کیزلی بی آجان ؟ یالاندن قاچان کاملر در !» دیرلر . اونلرک قناعتنجه «عبادتده قباحته خفی !» دستوری یرینه :

«میدان محبتده ریا اولمز !» دستوری اقامه ایدیلشد .

د ، ه - سرقت ، قتل

آله ، دیلنه ، بلنه حاکم اولمق ، داها میدانک ایلك مرحله سنده «سوز» ویره ن ، «مؤمن» ک اقراری ؛ ایمانی در . شو حالده سرقت ، قتل کبی ایکی کیره «صوفی مؤمن» ایچین اک عظیم برر جرمدر . فقط مع التأسف بو فکر یالکز قاردش لر حقنده در . قرده ش قاتلی ایله (یزید قاتلی) اراسنده عظمت جرم قادار فرق واردر : «بر یزیدک قانیده مالیده مؤمن ایچین حلالدر !» نصی ، مقتدابه حجتدر .

سرقت حقنده اوچ دفعه یه قادار مختلف اوجاق جزالری وتضمینات اولوب دورت ، بش ، آلتنجی دفعه لری مختلف زمانلر ایچین سیاحت امریله تجزیه ایدیلیر و صوک یدنجی دفعه سنده : (صقال ، بیق چالینمق ! (قیرپیلیمق) ، شرطیله «سیاحت مؤبد» یعنی نفی مؤبد محکوم ایدیلیر .

صوفیان مؤمنلرندن برینی اولدوره ن بر قاتل ایسه «یوف ایزید ولعینه !» حکمیله در حال دوچار تلعین اولور ؛ هرچه بادآباد مؤمنلر طرفندن : «ایشی کورولور !» ، یعنی قصاصی تأمین اولونور . ممکن اولمدینی حالده انحق حکومته اخبار ایتک صوک و مکروه بر چاره در . یالکز قضاء اولدینی تقدیرده قان حق

تأمین اولمق اوزره عفو و مغفرت صلاحیتی چلبی یه عائد بولونوردی .
 قتل یزیده ، یعنی اهل سنتدن بریسی نی تولدورولدیکی حالدده ، بوتون مؤمنلر ،
 « بوسری ! » صاقلامغه مجبوردر ؛ فقط بر « ایت کچیریلش ! » اولدیغندن متأثر
 اولزلر . ایت کچیریلک دیمک : انسان صورتندن ، یزیده صداقت کوستروب حق
 مؤمن یولنی عدم قبولدن طولایی ، « کلب ایله مسخ ! » اولدیغنی ایمالیحین در .
 حقیقی عقیده بو اولمقله برابر بو کناهک مرتکبی اولمغه جسارت ایدن پک
 اندر وحق قالماش کییدر . چونکه ، بای حال مقتولک سبب فلا کتی اولان حادده
 کونک برنده ، حکومتک ویا مقتولک محیطنه انتقال ایدرسه ایشک قولای حل
 اولمادیغنی بر چوق امثال ایله اوکرنمشلردر .

و . - دده و میدانه ارنلرینه یالانه سویلمک .

میدانده باش اوقوتمش ، اقرار و یرمنش هر مؤمن ، قارده شلرینه صورت مطلقه ده
 طوغری سویلمک مجبوریتنده در . فی الحقیقه ، بر باقیمه کوره ، « آشده وایشده
 بر ! » اولان بو « آش » لک سوء فکری اولدقجه یالان سویلمک مجبورتی یوقدر .
 بو سوء فکر ، هر نه شکله اولورسه اولسون ، مطلقا « آش » لر علیهنه قورولش
 بر مقدمه فساد تخمی اولسی لازمکلیر ویاخود « اقراری انکار » دن متولد « صوفیلکده
 شک » ک وجودینه دلالت ایدر . او حالده : « منکره لغت ! » تهمتی التنده قاله جقدر .
 « آشده ایشده بر ! » اولان « عین جم ! » ارلرینک نه ریایه - نه ده یالانه
 احتیاجلری اولمادیغنی جهته « شک ایله ریایه » یی ، قصد ایله کذب ارتکاب ایتمه نک جزاسی
 « دیل داغلاقمق ! » کبی مدهش بر اشکنجه ایله تأمین اولونور و سوکره متعدد
 کفالتله ؛ انجق « یکیدن باش اوقوتمق ! » سایه سنده میدان صحبته کیرمک حقنی قازانیر .

ط . افشای سر .

قزیلباش ؛ خارجه ، خام و یاریماره قارشى کړك آیین وارکاندن وکړك میدانده
 « دده بو یروغی ! » ایله « سر » اولان ایشلردن حرف واحد سویلمه جکدر .
 « ادب صوفیانی اهلبله کوروب ! » نااهل و خارجی یه : « سر و یروب سر و یرمیه جکدر . »
 شو حالده مؤمن صوفی ، دده بو یروغی اولان سر ایچین « بیلیم ! » دیه ،

کیمه اولورسه اولسون ، کتم حقیقت ایدیه بیلدیکی کبی « ارکان اولیا » ایچین ده عینی انکاری یامغه مجبوردر . و بوده شرائط اعتقاد و عملدن اولان « تقیه و کتمان » ایله تفسیر اولونور . فی الحقیقه بو « تقیه » مذاهب علویه و بالخاصه شیعه امامیه و جعفریه نکه « آمنت » سنده بر شرط مستقلا در . هر شیعی و علوی ، ایماناً و مذهباً ، تهلکه ملحوظ اولان هر یرده ، بر جماعتک بیکده بری خارجی اولان بر محیطده بیله (تقیه) یامغه مجبوردر . بو تقیه بلاسی اوپله بر آفتدرکه بوکا داها صباوتندن آلیشان شيله محیطلرینک مولودی و بو مولودلرک مرکی اولان جماعتی عمومیتله « کذب و ریا » یه بحق سوق ایدیه بیلمشدر .

چونکه عقیده و ایماننده حر اولمایان بر قناعت تولد ایتد کدن سوکره بونک بیک بر تأویل ایله محافظه سی خصوصنده مختلف « یالان او یونلر » یله تربیه ابتدایه و یرمک ؛ الحق او جماعتی چور و تمکدن باشقه نیه یارار ؟ مثلاً قوجه ایرانه بر سنی کیردیمی اونک سنی اولدیغنی بیلن هر فرد اوکا قارشی (تقیه و کتمان) شریطه ایمانی بهمه حال یاپیله جقدی و بونی یامماق ایسه (نقیصه ایمان) عدا اولونوردی . بو « احتراز ! » کیفیتی متعصب منلارک ضلالتیله اوقادار توسیع ایدیلش بولونویوردی که بر شیعه بر سنی یه تماسله مردار اولور ، یه دیکی قاپدن ، دو قوندینی شیدن بلا تطهیر ییه مز ایدی .

فقط قیزیلباش علویلرنده بو درجه مکروه تعصب پک او قادار حس اولنماقله برابر هر حالده غیر مؤمنله بر قاپده قاشیق چالمقندن ده خوشلانمز لر . خلاصه ، شیعه لکده کی (تقیه) یه مقابل قیزیلباشلقد یالکز « سر » وارددر . بو سرده جمعیتک مال مشترکی اولدیغنی ایچین تصرفده قردک حق یوقدر . یالکز بوسر صاحبی اولمق ؛ بکشتاشیلک و قیزیلباشلقد ، ایرانی شیعه لکه نظراً ، مثبت استقامتده انکشاف ایتدیکی کورولمکده در .

بکشتاشی و قیزیلباش فردلری معاملات عمومیه ده بحق (یدامین) اولمقده مظهر امتیاز اولمشلردر . چونکه تورکیه ده قیزیلباش جماعتی و بکشتاشی فردلری کندینی کیزله مکه لزوم کورمز و کورمیه جک درجه ده امنیت و حریتته مالک اولمشلردر .

بو حریت افعال اونلری (یالانچی) اولمقدن قورومش ، بناء غلیه درست حرکت
ایتمش و تربیه مذهبیله لی مقتضاسی (آینه ، دیلینه ، بلنه) حاکم اولدقلرینی اثبات
ایتمکله بسیط و یا عالی وظیفه لرده ده (صدق و امانت) حالده بولنه بیلمشلر در .
والحاصل شو خلاصه یی استنتاج ایده بیلیرز : قیزیلباش ، معاملات عمومی
واجتماعیه سنده طوغری ، درست اولغی بیلیر و خلافتدن حذر ایدر .

ک .- وقتنده باسه اوقوتلر .

صوفیا سوره کنده [تورک یوردی . نومرو ۲۲ . صحیفه ۳۵۷] بحث ایدیلشدی که :
« یکی نصیب آلان آش لر اوچ محرم آتلامه دن پروازه اشتراک ایده منزلر ! »
بو اوچ محرم آتلامق دیمک : ایلك نصیب سنه سندن صکره اوچ متعاقب
سنه لرده هر سنه بر قربان تیغله مک و « حضور حاضران » ده تقویه ایمان ایتمک
دیمکدر . ایلك نصیب قربانیله دردنجی قرباندن صکره ، طالب ، سویه عمومی ده
صاحب رأی اولور . بودیکر اوچ قربان آیینده ده (باش اوقوتلر) تعبیر اولنور .
طالبدر دردنجی قربانی سنه ده « تیغله دکدن [تیغله مک = کسمک
یجاقلامق] صکره ، « ارن » لر زمره سنه داخل اولمش و « پرواز » . قالمق حق
قازانمشدر .

بو درت قرباندن صکره هر طالب درت سنه ده بردفعه (باش اوقوتلر)
مجبوریتنده در .

ایشته وقتنده اوقوتلر یان بر مؤمن باشنک ایمانی بوزولور . بو ، برنوع (تجدید ایمان)
در . بالخاصه (دوشکون) اولانلر یکی طالب کی هر سنه باش اوقوتلر بورجلی در .
وقتنده باش اوقوتلر اهل ایدنلره « ایمان و اقرارنده شک » لی نظریله
باقیلیر . دده حضورینه زیارته کلیدی دده آووچنک ایچنی نوپدیرمز ، اوستنی
نوپدور و قابودن چیقارکن کوزجی « پاشماغنی ترسنه » قویار . یعنی ارکان صرفنده ،
میدانه کیررکن ایاق قاپیلرک اوجی آشیکه متوجهاً چیقاریلیردی ؛ زائر ، ایاق
قابنک اوجی قبونک خارجه جوریلدیکنی کورورسه اوکا « یوروا » یعنی « چیق
طیشاری ! » امری ویرلش دیمکدر .

باش اوقوتمه مانک ایلک جزاسی « یورومک ! » در . آندن صکره طالبک
عذر دیله مسیله یکیدن قربان مراسمی حاضرلانیر . « یورو ! » آلمش طالب
حقنده عمومی برحبت اناسنده (حضور حاضرانده) کوزجی اولان ذات عموم
مواجهه سنده (شکایت) ایدر .

جماعت: « حق کورور ! » ؛ دده « حق یورور ! »
بکتاشیلکده کی درت قیو ارکانی قیزیلباشلقده (درت سنده) بو وجهله
کورولور .

ل . — پیر وارچاق حقنی اوده مملک .

هرصوفی مؤمنی سنده « یکریمی سکز چیل غروش » ویرکی ایله مکلفدر .
بویکریمی سکز غروش شوصورتله تقسیم اولونوردی . ۱۲ غروش پیر حق [حاجی
بکتاش چلیسنه] . — ۱۰ غروش رهبر حق [کوی دده سنه] ۴ غروش ، کوزجی
حق . — ۲ غروش ارکان حق . [بو حقه الاجه دکنک ویا ارکان اولیا] نامه
تحصیل اولونور ودهه آلیر .

دیمک برقاری قوجه سنده (۵۶ غروش) تأدیه ایله مکلفدر .

بوراده دقت ایدیلیرسه کورولورکه (رهبر حق) نامنی الان قیمت ، پیر حقنی
الان مرشد اضافه در . چونکه قیزیلباشلر مرشد اولارق یالکز و برتک چلی بی
طانیرلردی . کویک دده سی انجق اوکا وکالة و خلافة « نصیب ویرر » ایدی .

بالطبع « پیر و اوچاق حق » مقدسات مهمه دن معدود اولدیفنه کوره بو
خصوصده کی اهامال قولای قولای قابل عفو اولامازدی . شبهه سیزکه بو اهامال
یوزوندن بردوشکون جزاسنه دوشمک اقتصاداً کارلی بر معامله ده عد اولنه مزدی .
اونک ایچین (دده و کوزجی) پیر عشقنه تحصیل نذورده اعظمی مساعی صرفه
مجبور اوله جفندن بلا تأخر سنه ک بودجه توزین اولنه بیلیردی .

م . — « آسه » کنافنده مسئول اولامی .

طالبک آشی اونک کفیلی ایدی . بناءً علیه بر مؤمنک قصداً ارتکاب ایتدیکی
برفعله فاعل مشترک عد اولنه جقدر . بویله براسنادکده طبیعی جزاسی واردر .

حقیقتده کفیلک هیچ علمی ودخلی ده اولیه بیلیر، فقط «ارکان میدان» قرده شلی
مستول عد ایدر، دوشکونلک جزاسنک صاحبندن کفیلنه ده پای چیقاریر . ایشته
بوجزایه موافقت ایتمه مک موجب مسئولیتدر .

ل . — اهل بزیمه بول کوسترمک .

بوتعیر مدلولنه موافق دکلسه ده خارجی برار ککله بر مؤمن قادینک ویا مؤمن
برار ککله خارجی بر قادینک تأهلی دیمکدر . بالرضا واقع اولان بو تأهلده مؤمنک
کفیلی، تعلقاتی قادین ویا ارکک (اهلنه) کلنجهیه قادر دوشکون اعلان اولونور .
بوسبوتون کوینندن، اویاسندن قطع علاقه ایدمک واسطه سی وارسه جانی قورتاره
بیلیر . یوقسه «ایشی کوروله جک» برچاره بولونور ، امحایدیلیر .

.*

دوشکونه میدانی

دوشکونلکک عمومی خطوط واسبابی مجملآ ایضاح ایدلدی . شمعی بویه
«دوشکون» لرایچین یاپیلان مراسم وآچیلان میدانی وضوحله کوره بیلیرز :
دوشکونلک برنوع «افوروز» در .

ایشته بو «آفوروز» ی حکم ایدم بیلله جک ایکی مقام واردر . بری کوی
اوجاغی ، اوته کی ده چلبی اوجاغی در . کوی میدانی کندی «دوشکونلک» حاله
وشاننه دوشکونلکک ماهیت ومعناسنه کوره اونی حاجی بکتاش پوسته قادر
سوق ایدم بیلیر . اوراده چلبی برنوع «پاپا» قدسیته مالکدر . دیله دیکنی عفوو مغفرته
لایق کورور . اوراسی کوی اوجاغنک ویردیکی حکمک مقام تمیز واستینافی در .
دوشکونلک ، میدان جانلرندن هر هانکی بر فردک کوزجییه واقع اولان
شکایتیله باشلار . (تورک یوردی نومرو - ۲۲) تشکیل ایدیلن بر میدان محبتک
چراغی اویاریلیر کن کوزجی دده، داره کلوب «پمانچه» ده، مقام ارشاده عرض ایدر :
— باسم شاه، باسم شاه! حق میدانی ، ار میدانی .. کرچک دمنه اقرار ویرن،
خنکارکنه بویون سالان جانک کونی آق، کوچی صاق [*] اولسون! .. جانک مرشد

حضورنده شکایتی وارا عین جم ارنلرینک رضامی وارسه میدانده کورولسون، دیله
دوزولسون؛ حق، پاك اولسون! منکر، منافقک شری دفع اولسون! دیه معروض
شکایتی آچار.

دده - جانک دیله کی میدانده کورولسون. دیله دوزولسون.

دییه جماعته «عشق نظر!» ایدر. جماعت دده: ایوالله باسم شاه، دده
بویروغی کورولسون!

جوابیله «میدان شکایت» آچیلور. چراغ کلبانکی بیتوب هرکس برلی
یرنجه اوطوردیمی، دده، مشتکی به خطاباً: دیله کک نه ایسه حق میداننده حق
سویله. هو کوچکه، لعنت مروانه! خطابیله اذن شکایت! ویرر. علویلرجه
مروان، تمثال کذب وریا، وکیل شیطان تلقی ایدلدیکنه کوره یالان سویلینه،
ریا کار اولانه «لعنت مروان» ایله تلغین اولونور.

مشتکی، دییه جک نه سی وارسه، سویلر.

دقت ایدلمسی و بیلمسی لازم برحقیقت داها واردر که بوراده بالمناصبه تصریحی
لازمدر.

مرشد مقامی، یعنی کوی اوجاغی رئیس روحانیسی اولان فرد شوقناعتده در.
بوتون میدان اولادلرینه قارشی و میدان اولادلری ده، دده لرینه قارشی عینی اعتقاد
ده در: «مرشددن، اولادلری صورولور؛ فقط مرشد اولاددن صورولمز!»
بوفکر و ایمانک و یردیکی صلاحیتک حد نهاییسی یوقدر. مرشد، اولادلری
اوزرنده بلا حدود حق ولایته مالکدر. فقط هیچ بر مؤمن مرشدک افعالنده
حق مراقبه به و حقوق شخصیه و تصرفیه بیله مالک دکدر. ایشته قیزیلباشلرک
جاننه اوقویان بومرشدلردر که بواصیل تورک جماعتنی الی نهایه جهل و عمی ایچنده
براقشلردر. او، سورار؛ فقط صورولمز! حقیقه نه بویوک قوتدر!

بوفکر، اشاغی یوقاری دیکر طریقلرده واردر. مرشدینه تسلیم نفس
وارادت ایدن هرطریقک مریدی مقام ارشاد اوزرنده حق مراقبه به مالک اوله مز.
فقط بوخصوصده هیچ برطریققت قیزیلباشلر قادار صلاحیت واسعه به مالک دکدر.

شرقی آنادولیدہ کورولن نقشی ، قادری ، رفاعی طریقت رؤساسنک میدانہ
چیقان ایکنج صفحہ لری؛ ایشته بو « مرشد - مرید » موازنہ سنک کور کورینہ،
جہلدن استفادہ ایدن اک یاقین واک تاویل کوتورمہین مثالیدر .
شمدی بوقادار واسع برصلاحیتلہ کوی میدانی اداره ایدن برقیزیلباش ددہ سنی
تصور ایدیگز ، صوکرہ بو آدامک ویرہ جکی جزالرك شدت و خشونتنی تصور
ایدہ بیلیرسکز .

دوشکون میدانندہ مشتی، شہود واثباتلہ دعواسنی اقامہ ایدر . باش تاجلی
باجی ایلہ چراغچی و کوزجی دن مرکب ددہ نک ریاستندہ بر قومیتہ « شریعت اوندہ »
[*] خلوت ایدرلر . صوکرہ « شریعت اوینہ » کیروب یرلی یرینہ اوطوردقندن
صوکرہ ساز وذا کرہ اشارت اولونور . اونلردہ اون ایکی امام مدحیہ سنی چالار
وسویلر . ددہ وجماعت آیاغہ قالقار . ددہ دیواردہ کی معہود اوج بوغماقلی آلاجه
دکنکی یشیل غلافندن چیقاروب براوجنی اوجاغہ دایار :

— آلتندن کچن ، صویندن ایچن حق یونندن [حق طرفندن] دور اولسونمی؟
مشتکی — اولسون ! دہ یوب بردفعہ کچر . ددہ نک آردندن دونوب تکرار
اولکی یرینہ کلیر .

ددہ — آلتندن کچن ، صویندن ایچوب کوتو دیللہ غیت ایدن حق یونندن
دور اولسونمی ؟

مشتکی — اولسون !
ددہ — قارده شنه بیلیمہ دن کملک [فنالق] ایدن یزید قانہ قانیم [غنیم معناسنہ
اولسہ کرک] اولسونمی ؟
— اولسون !

بو مراسمدہ کورولویور کہ مدعی ایلک اول تحلیف اولونویور ودعواسنک

[*] شریعت اوی میدانہ ایلک دفعہ کیردن طالبلرک رہبر واسطہ سیلہ ایلک کیردیکی
اوطہ در . طالبہ شریعت آبدستی آلدیریلیر وطریقت لباسی اولان کفن کیدیریلور . طریقت
اوی اولان « میدانہ » کوتولور .

هر دورلو شائبه و اغراضدن سالم بروجدانله یالکز حق نامه ادا ایدلسی مطلوب اولدینی کوسترملک ارزو ایدلمکده در . چونکه اشکال ادا مختلف صفحه لرده مختلف تأثرات و تأثیرات ایله اولق احتمالی موجود اولدینی ظن اولنمقده در .

مدعی نك تحلیفندن صوکره شاهدلری ده عینی وجهله تحلیف اولونور . بومراسم بیتدکن صوکره شکایت اولنان شخص میدانه دعوت ایدیلیر . چونکه بومؤمن حقنده موضوع اشتکا اولجه « کوزجی » و مرشد طرفندن معلوم اولدیغندن میدان اجتماعندن اخراج ایدیلیر . یومبدان اجتماعنه کیرمش دخی اولسه دده مظنونه آووچنک ترسی اوپدوردیکی ایچین او، کندی کندینه طیشاری چیقارکن یرده « بابوچنی ترسنه کورونجه » کوزجی ددهیه مراجعت ایتمشدر . کوزجی دده ده : « کوريله چك كونك وار . صبر ایت ! » دیمشدر . بناءً علیه قهوه اوجاغنده دعوته منتظر بولنه جقدر .

دعوت ایدیلن مظنون « آشیک اوپوب » پیمانجهده دورور ، اشیکه نیازاپدوب ایجری کیره مز .

میدانچی ، دده امريله ، دعوائی ایضاح ایدر . هر نه دیه جکسه مظنونک اقادهمی « آنلر دیواننده » ایشیدیلیر ومدافعه شاهدلری وارسه اونلرده الاجه دکنک آلندن حکمک شرطيله بالتحلیف قائماً عرض شهادت ایدرلر . اوندن صکره دده ریاستنده اوچلر قومیسونی « شریعت اوینه واروب حال کورورلر » بواننده مظنون قهوه اوجاغنده بولونور . قومیسونیونک عودتنده مظنون دعوت ایدیلیر . بوسفر « مظنون آشیکه باش قویوب یوکونور » [دیز چوکر] ومیدان رهبری طرفندن بویتنه کند تسلیم کپیریلوب پاش یالین وکفن بدوش ، احضار اولنشدر .

ذا کر وساز ، اون ایکی امام مارشنی اویدورور . ونهایت ذا کر :
باسم شاه ! حق قلیچی کسکین اولور مؤمن قلبی اینجیتمه !

بومیدانده کرچک واردر یالان یوق
بومیدانه ا کری باقان مروانلره امان یوق

بوچراغك ایشیغنی کچیره نه زمان یوق
 بو او جانی سوندوره نه اومولماق زیان یوق
 اقرارینه منکرلره ارن لردن یامان یوق
 حق قلیحی کسکین اولور مؤمن قلبی اینجیتمه !

« باغ » نئ اوقور .

دده حکمی تفهیم ایدر . مؤمن « دوشکون ! » اعلان اولونور و کوزجی
 طرفدن طیشاری چیقاریلیر کن ایچریدن « یوف منکره ! » صیحه‌لری یوکسلور
 و اوچ بش دقیقه سوکره اولیادن اذن آلوب دوشکونک قرده شلکری ده میدانن
 چیقار و دوشکونه واریرلر .

دوشکون او صحنه دن چیقوب اوینه کیتمز . قارده شلکی اونی آلوب میدانده اک
 یاشلی براختیارینک اوینه ، اشیکنه صیغیندیررلر . ترجیحاً برتاجلی باجی اشیک
 داها زیاده مؤثر اولور .

فقط ایرتسی کوندن اعتباراً دوشکونک داواری ، داواردن [حیوانلری
 سورودن] چیقاریلیر . قرق کون قارده شلکینه بیله سلام ویرلر ؛ چوجوقلرینه
 قاریسنه و الحاصل اوینه کیمسه اوغراماز . طوتدینی طوتولمز . قادینلر قادینلرینه ،
 چوجوقلر ، چوجوقلرینه مروان ، یزید ... الخ حقارت ایدر .

قرق کون سوکره دخیل اولدینی « أشیک صاحبی » ، دوشکون حسابنه ،
 عین جم ارنلرینی [بوراده کی عین جم ارنلری ، دوشکونک ایلک نصیب آلدینی
 کیجه ده حاضر بولسان فردلر دیمکدر] میدان مروت اوقور [چاغیریر] میدان
 مروت آچیلدیمی « دوشکونک اشیک صاحبی » شفاعت ، کرم ، مروت رجایدر .
 عین جم ارنلرندن « رضالق » ایستر . خیلی مناقشه دن صکره « دوشکون میدان
 مروت چاغیریلور .

دوشکونک حقوق مدنیه سنی اعاده ایچین حاجی بکتاش چلبیسی نزدنده رهبرک
 ایتیمی او جاق دده سندن استرحام ایدیلیر . اوده قبول ایتدیمی ، کوزجی ، دوشکونی

بلدن آشاغى بېرىشمال ايله مستور اولدىنى حالده بويىندەكى ايله سوروكله يەرك ئاشىكە كىتىر . يوزى قويون ياتىرىلەر وشو بىتلە طلب عفو ومغفرت ايدر :

لالام دىر افندىسى ، افندىنىك افندىسى

قولده قصور چوق اولور ، عفو ايدر افندىسى !

معلوم آغفو ايتىك حقى افندىنىك يعنى مرشد كدر . رهبر مساعده ايدر . بويله چىپلاق سورونه سورونه ميدان اورتاسنه قادار كيدر . اوراده حاضر بولدىرىلن (۲۴) در اوقهلق ايكي طاش بو چىپلاق آدامك بويىنونه طاقيلير ، آياغه قالدىرىلدر . وآياقلىرىنى ده فالاقه ايله باغلارلر . بو ائىناده ذا كر وساز اون ايكي امام فصلنه باشلار . ددەنىك اشارتى اولمايىنجه ساز طورمن چالار . بو ائىناده كوزجى معاونى اولان قهوه جى اوجاقده قىزدىرىلن بر دميرله دوشكونك پازولرىنى داغلار . بويىندە ۴۸ اوقهلق طاشلىك بار تحملىفر ساسى آلتىندە ازىلن بو انسان ، قىزغىن داغلارلرله ايكلكە مكه باشلار . ددە :

— ادبىسز ، منكر ! .. چىق دىشارى ، يوروتك بونى !

دىيە قوغار . مجرم تكرر ايرده سورونه سورونه كرى كرى اشىكەم بوزولور ، و :

« مروت ، ميدانك ... كرم ، اوليانك .. صوچ قوللرك !

پىر عشقنه . جمال الله عشقنه .. كونومى كوردك .. قورتارك . صوجومى

دوزوك ! « تضرعيله يالوارمغه باشلار . تكرر رهبر مساعده ايدر . يردە سورونه

سورونه ميدان اورتەسنە كلير . بو ايكىنجى كلىشده :

اعتراف جرم ايتىمكه مجبوردر .

بو سفر ، ددە :

« كىناھكى بويىنومه آلامام ، بو « يوك » ى بن قالدىر امام پىر ، جمال الله صيغىن !

دىر . آرتق باشقە چارە يوقدر . « اشيك صاحى » رفاقتندە زيارت پىر سياحتى

آلير . يوللانير . بىكلر آيلرجه اوراده بىكلر . جمال الله عرض نذور ايدر . رؤيت

ديدار نصيب اولمز . اىستر اوزاقدن ، اىستر ياقىندن « رؤيت جمال » واقع اولدىمى

مظهر غفران اولمش دىمكدرك . آرتق كوى اوجاغنه عودتە مآذوندر . اكر رؤيت

نصیب اولمسه جمال اللهك « قپو قوللری » كناهك باغشلاندى ! ديه شفاهاً
تبليغاتده بولونورلر . ينه عودته مآذوندر .

كويته دونديمي ، دوغرى ميدان اوجاغنه مهمان اولور . « او آقشام :
» يوردك دوشكونى كورولمك [يعنى دوشكونلك رفع ايديلوب حقوق مدنيه سى
اعاده اولونمق ايچين قربان حاضرلانب مروت ميدانى آچيلير ، بو ميدانده تجديد
ايمانله طلب رضا ايديلير . زوجيه سى ده برابر بولنه جقدر .

بوراده نظر دقتى شوكا عطف ايتلى كه ، دوشكون حكيمى آلايفنى ايلك كيجه دن
اعتباراً كندى اوينه كيمه مشدر وكيده مز ؛ ايشته ايلك دفعه بو آقشام مروت
ميداننده زوجيه سى كورور . قارده شلكلرى ميدانه كيرر . دوشكون قادين اولديفته
كوره اوده اوينه كيده مز .

خلاصه ميدان آچيلوب چراغ اويانديريلير كن ، ذا كر :
حق قليجى كسكين اولور مؤمن قلبى اينجيمه !

« باغ » ايله ايلك نفسى حقلار .

بو سفر ، كوزجى دكل رهبر واسطه اولوب عمومى استحضال حقوق طلب
ايدمرك دوشكونك ميدانده نيازينه مساعده رجا ايدر . قهوه اوجاغندن چاغيرلر .
كالا اول عريان كلوب اشيكه باش قونور . دده دن باريشيقلق ديلر :
حقليم ، حقنى آلسين .. لعنت منكره !

ديه بر كلبانك چكر . دوشكونه ، اشيك اوپوب ميدانده داره طورمغه مساعده
اولونور . دده ، جماعتله آياغه قالقار . الاجه دكنكى يشيل غلافندن صيرر و اوجاق
باشنه ديكيلير . رهبر دوشكونى يوزى قويون يره ياتيرر . دده ۳۳ دفعه الله ، محمد ،
على ده يوب صيرته (۹۹) ضربه اورور .

بو ضربه لر باد هوا كناه چيقارماز . دوشكون ، وقت وحالنه كوره ، « ۴۰ » پارادن
« ۴۰ » غروشه قادار بهر ضربه ايچين « جزاى كفاره » ويرمكه مجبوردر ؛ بو
جزا ، اركان دكنكنك حقي در .

يوقاريدده صاييلان دوشكونلك سيبليرنك هانكي سنده اولورسه اولسون بو ۹۹

ضربه (تعمد آقتل) دن باشقه هپسند واره. تعمد آ قاتل مؤمن اولاندن الچه دکنک
کنناه چیقاراماز اوکا « تیغ چالینیر ! »
مذکور ضربه لر بیتد کدن سوکره حقلی ایله دوشکون میدان اورتاسنده ددهیه
متوجه آدیز چو کوب اوطوریرلر. دده حق دعوی ایدمه نه حقنی تسلیم واعاده ایدر.

.*.*

دوشکونلک میدانک عقوبانی شونلردر .

- ۱ — سرقت فاعلنک آلری، آیاقلری قیزغین صاجله داغلانیر .
- ۲ — قتل قصاده بیلکله پازولر قیزغین بیچاق اوجیله چیزیلیر .
- ۳ — یالان سویلینک دیلی و آووردی قیزغین قیصقاجله چکیلیر .
- ۴ — زناده عضو مخصوصه داغ اورولور .
- ۵ — افشای سرده کوزلر باغلانوب تپه سینه و دیلنه داغ ویریلیر و آجی نسنه لردن
بر شی ایچیریلیر . باشقه افعاله (داغ اورمق) جزاسی یوقدر .
بعضی سوره کلمه غیر مؤمنله اوله نن ارکک ایله زانی بورولورمش .

.*.*

دوشکونلک جزا و تضمیناتی :

- ۱ — سرقتده مال مسروقک ایکی مثلی اوده نیر و اوچ آی دوشکونلک جزاسی
چکیلیر سوکره میدان مروته التجا ایدر .
- ۲ — قاتل، انجق اوچ سینه سوکره بوحقه مالک اولور. بوده پیر اونده مظهر
جمال اولدقدن سوکره اوجاغک تقدیر ایتدیکی « قان بها » سفیده اوده یه جکدر .
مذکور اوچ سینه کوی خارجنده کچیریلیر .
- ۳ — یالانک دوشکون مدتی (۱۰۱) کون اولوب میدان محبتک مصرفی و
چیفته قربانله حقلانیر . یالانده غیبت ، افترا ، ذمیمه کبی افعاله داخل و حق
فردده شاملدر .
- ۴ — زانی، تام برسنه اوچ کون منفی بولونور و عودتنده دعواچینک رضاسی

استحصال ایده مدیکی حالدۀ تأهلہ مجبوردر و کندی قاریسنی، دیلرسه، دعواچی تزوج
ایده بیلیر .

۵- افشای سر ایدن، دورت ییل باش او قوتدقن صوکره صحبت اولیا یه نائل اولور.
والحاصل، دوشکونلک جزالرنده عقوبات ایله حدود و ضمان تقدیر مرشدہ
کوره هر محلدہ بر تورلی یاپیلیر .

..

نتیجہ شوکہ :

اون عصر دنبری هالایا والتای آراسنده کی « بودا » معیدلرنده (قیزیلباش و
صاری باش) دهیه آریلان فرقه لک الان قره قوروم، مونغول، تبت لامالری
آراسنده کی مذهبی فرقک ادامہ سی دیمکدر. بو دالر آراسنده ده (les bonnets
rouge - قیزیل کلاه) لر حال حاضرده یاشایور . و عینی تدهیش عقوباتنی اجرا
ایتمکده در .

شیمدی کورو یورزکه (آناطولی قیزیلباشلری) دیدیکمز زمره نک توره یه کوره
استطاله سیدر . عقائد عمومیه آشکالنده بودا، شامان، مزدهک، مانی؛ محمدی،
عیسوی کبی ادیاندن نه لر آلدینی ونه کبی تأثیراتله تأسس ایندکلری آبروجه مطالعه
وتدقیق ایدیلک ایجاب ایده جکدر .

بہا معبر